

UOT-811.11-112

Səhifə: 94-99

<https://doi.org/10.59849/2663-8967.2025.1.94>

Vəfa Seyid  
Azərbaycan Dillər Universiteti  
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent  
e-mail: [vafaseidova@mail.ru](mailto:vafaseidova@mail.ru)  
<https://orcid.org/0000-0003-0725-0232>

## ONOMASTİK VAHİDLƏRİN ÜMUMİ TRANSFORMASIYA PROBLEMLƏRİ

### XÜLASƏ

Bu məqalə xüsusi adlara və onların fransız dilindən Azərbaycan dilinə tərcümə üsullarına həsr edilmişdir. Məqalədə xüsusi adların transformasiya xüsusiyyətləri, bu adların transkripsiya, transliterasiya və transpozisiya ilə tərcüməsi zamanı yaranan problemlər təsvir edilir. Məqalədə xüsusi adların fərqləndirici xüsusiyyətləri və fransızca xüsusi adların tələffüzünün Azərbaycan dilinə və digər dillərə dəqiq ötürülməsi yolları nəzərdən keçirilir.

**Açar sözlər:** transformasiya, transliterasiya, transkripsiya, xüsusi adlar, tərcümə.

**Giriş:** Onomastik vahidlər xalqların mənəvi mədəniyyətinin ən qiymətli abidələri hesab edilir. Bu vahidlər müxtəlif millətlərin dilindəki elementləri ifadə etməklə meydana gəlmişdir. Bu yolla onlar nəsil-dən-nəslə ötürülmüş, əsrlər və minilliklər boyu insanlar bu adlar sayəsində keçmişlərini öz xatirələrində yaşatmışlar. Bu adların informasiya potensialı çox böyük və müxtəlifdir. Hər bir ad istinad etdiyi obyektin hansısa xüsusiyyətini özündə cəmləşdirir ki, bu da bir sıra tarixi-coğrafi və lingvistik problemlərin həllini tapmaq, məs., obyektin harada yerləşməsi, bu və ya digər hadisənin baş verdiyi yer haqqında məlumat əldə etmək üçün coğrafi adlardan səmərəli istifadə etmək zərurətini ortaya çıxarır. Adların bu funksiyasından cəmiyyətin bütün sahələrində istifadə edilir: təhsildə, hərbi sistemdə, vergi orqanlarında, poçt və nəqliyyat sahəsində və s.

Dilçilər tərəfindən xüsusi adın yenidən mənimsənilməsi zamanı əldə edilən nəticələr mahiyyət etibarı ilə xüsusi isimlərin konstruksiyalarının və təfsirlərinin araşdırılmasına əsaslanan yanaşmalardan irəli gəlmişdir.

Dilçilərin ifadələrdə və mətnlərdə xüsusi ismin faktiki konstruksiyalarının təsviri və təhlili əvvəlki yanaşmalarda qrammatik olsa da, nəzərə alınmayan və ya kənarlaşdırılan müxtəlif istifadələr də aşkar edilmişdir. Həqiqətən də, *Julien joue* – Jülyen oynayır tipli kanonik (mənası cəmiyyət tərəfindən qəbul edilmiş) konstruksiyalarla və tək referentin birbaşa və bilavasitə təyin edilməsi funksiyası ilə məhdudlaşmaqdan uzaq olan xüsusi ad, asanlıqla və tez-tez əvvəlcədən tək və ya cəmdə olan təyinedici və yaxud bu və ya digər tamamlılıqla düzəlir; o, özünü atributiv mövqedə və ya təyinatda tapmaq üçün istinad mövqeyini asanlıqla tərk edir; nəhayət, bəzən onu yalnız qismən və ya “dolayı” şəkildə təyin etmək, hətta tamamilə fərqli bir referentə istinad etmək üçün onu birləşdirən bağlantıları pozur və ya dəyişdirir.

Onomastik vahidlərin müxtəlif konstruksiyalarına və şərtlərinə vahid yanaşma məqsədi ilə çoxsaylı istifadələrin öyrənilməsi yeni analitik vasitələrin işlənilib hazırlanmasını zəruri etdi ki, onların da əsas vasitələrindən biri xüsusi ismin “dəyişməsi” ideyası idi. Kleyberə görə dəyişdirilmiş xüsusi isim, “onu ümumi isimlərə zidd qoyan xüsusi bir əlamət ilə tez-tez assimilyasiya edilən “unikal” və ya “tək” xarakterinin itirməsinə səbəb olan determinantlarla müşayiət olunur”. Bu tərif, əgər o sintaktik xüsusiyyətləri ön plana qoyarsa, istinadın modifikasiyasına da səbəb olur. [6, 538 s.].

Kleyber (məsələn, 1991 və 1992) xüsusi isimləri ümumi isim kimi müəyyən edilən kimi dəyişdirilmiş hesab etdiyi halda, Jonasson (1994, digərləri arasında) yalnız istinad obyektini təsirləndiyi təqdirdə dəyişiklikdən danışır, beləliklə, bəzi əhəmiyyətli xüsusi isimlər onun nəzərində dəyişmir [7, 255 s].

Buna görə də bizim nə zəruri, nə də kafi olan iki əsas meyarımız var: bir tərəfdən müəyyənədicinin olması ilkin referentlə əlaqənin dəyişdirilməsini mütləq göstərmir; digər tərəfdən müəyyənədicisi olmadan istifadə edilən xüsusi isim mütləq onun ilkin istinadını təyin etmir.

Bu üzən meyarlar bəzən müəyyən diskursiv reallıqlarla məşğul olmaq üçün yararsız olur; beləliklə, onlar dəyişdirilmiş istifadəni standart istifadədən ayırmaq üçün həmişə kifayət etmir: Xüsusi isim-sifət strukturu, məsələn, müəyyən kontekstlərdə “manifestation-əlamət, təzahür” növünün dəyişdirilmiş istifadəsinə çox yaxındır: *Aristote philosophe ne vaut pas Aristote polymate vs Aristote polymate ne vaut pas Aristote philosophe* – Filosof Aristotel polimat (elm və incəsənət sahəsində hərətərəfli biliyə malik insan) Aristotel ilə eyni olmadığı kimi polimat Aristotel də filosof Aristotel ilə eyni deyil. Üstəlik, müxtəlif dəyişdirilmiş istifadə hallarını təsvir etməkdə və onların müvafiq xüsusiyyətlərini təhlil etməkdə irəliləyiş əldə etdikdən sonra, bir çox üst-üstə düşmələr, təsadüflər və qeyri-müəyyənliklər olduğu üçün bu iki parametrlə tam dəqiqləşdirilməlidir: *Les Goscinnys, ça ne court pas les rues* – Qossinilər, onlar küçələri dolaşmır kimi verilmiş bir şərhdə, xüsusi isim məxrəc, metaforik və ya nümunəvi / vurğulayıcı istifadə kimi şərh edilə bilər ...

Modifikasiya məsələsi, xüsusi ad və onun konstruksiyaları sahəsindən kənara çıxaraq, yaxın və ya əhatəli problemlərlə əlaqədə ola bilər, hətta onlara aydınlıq gətirə bilər və ya onlar vasitəsi ilə aydınlaşdırıla bilər.

Düşünmək olar ki, məsələn, “modifikasiya” adlanan bu fenomen sintaktikdir, semantikdir və ya hər ikisinin birləşməsi vasitəsilə baş tutur. [8, s. 3-8].

Bundan əlavə, xüsusi isimlərin tərcümə olunmaması meyarı da mövcuddur. Los Angeles, San Francisco, Molière... kimi xüsusi isimlərin tərcüməsi olmadığı doğru olsa da, xarici dildə uyğun sözləri olan xüsusi isimlər var. Məsələn, London əvəzinə Londres və ya España əvəzinə Espagne - İspaniya deyilir. Bundan əlavə, fransız dilində Pierre, ispan dilində Pedro və ingilis dilində Peter kimi adların milli formaları fərqli tərzdə deyilir.

Transformasiya aid olduğu xüsusi adın növü və istinad mənbəyi ilə əlaqələndirilir və bu səbəbdən yer adlarının tərcümələrinə rast gəlmək olar, lakin şəxs adlarının tərcüməsinə daha az rast gəlinir. Bir insanın və ya bir yerin xüsusi adından danışmadıqda, tərcümə daha faydalı və lazımlı olur, məsələn, *La Joconde* – Cokonda və ya ispan dilində *Mona Lisa* kimi rəsmlərin adları.

Digər tərəfdən, bu meyar etibarlı deyil, çünki alınma və ya ksenizmlərin bir çox hallarda tərcüməsi yoxdur və heç də hamısı xüsusi isim olmur. Deməli, bu, haqqında danışdığımız xüsusi addan və onun təyin etdiyi referentdən asılı olan nisbi meyardır.

Bəzi müəlliflər hal-hazırkı lüğətlərdə xüsusi adların olmaması faktını da onları ayırmaq üçün meyar hesab edirlər, çünki indiki lüğətlərdə xüsusi ad axtaranda onlara istinad tapılmaz. Lüğətlərdə xüsusi adların işlənməsi həqiqətən mürəkkəb haldır, çünki onlar prinsipcə xüsusi əsərlərdə işlənir və izah edilir.

Təqdim olunan bu tədqiqat işində xüsusi ad məfhumu altında toponimlər və antroponimlərin transformasiyasını təhlil etməyə çalışacağıq.

### **Toponimlərin transformasiyası.**

Toponimlər və antroponimlərin təhlili zamanı, əsasən, iki problem qarşıya çıxır. Birinci - onların tələffüzü zamanı, ikinci isə yazılışı və ya qrafik ifadəsi zamanı. Hər iki problemin həll edilməsi bu sahə üzrə mütəxəssislərin qarşısında böyük vəzifələr qoyur. Aydındır ki, coğrafi adların şifahi səslənmə yolu ilə əmələ gəlməsi əsas rola malikdir və xronoloji nöqtəyi-nəzərdən daha qədim tarixə söykənir.

Xüsusi adlar fransız dilindən tərcümə edilərkən (insan və coğrafi adlar, idarə, təşkilat, qəzet və s. adları), bir qayda olaraq aşağıdakı üsullardan istifadə edilir: 1) tərcümə; 2) transliterasiya; 3) transkripsiya. [3, s. 41-46.]

A.V. Fedorov xüsusi adların transformasiyasının dörd əsas yolunu müəyyən edir:

Xüsusi isimlərin ötürülməsinin ilk yolu transliterasiya və ya transkripsiya (tam və ya qismən), realiləri ifadə edən sözün birbaşa istifadəsi və ya onun kökünün öz dilinin hərfləri ilə yazılı şəkildə və ya dil şəkilçiləri ilə birləşməsidir.

İkinci üsul “dildə artıq faktiki mövcud olan elementlər və morfoloji əlaqələr əsasında müvafiq obyektə ifadə etmək üçün yeni söz və ya mürəkkəb söz və ya söz birləşməsinin yaradılmasıdır. Özündə bu, təsviri, perifrastik tərcümədir”.

Üçüncü üsul, funksiya baxımından xarici dil reallığına yaxın (eyni olmasa da) nəyisə ifadə edən sözün, əks halda assimilyasiyaedici tərcümənin, kontekstdə aydınlaşdırılan və bəzən təxmini təyinatla həmsərhəd olmasıdır.

Dördüncü üsul sözdə hiponimik (Hiponimik üsul - ümumiləşdirilmiş – yaxınlaşdırıcı növ anlayışını bildirən, ifadə edən tərcümə) və ya ümumiləşdirilmiş təxmini tərcümədir ki, burada müəyyən bir anlayışı bildirən mənbə dilin sözləri ümumi anlayışı bildirən hədəf dilin sözü ilə çatdırılır.

A.V.Fedorovun təklif etdiyi xüsusi adların tərcüməsi üçün dörd imkana əlavə olaraq, dillər digər üsullar da təklif edirlər ki, bunlardan biri də transpozisiyadır.

Dilçilikdə transpozisiya sözün bir nitq hissəsindən digərinə keçməsi və ya bir linqvistik formanın digərinin funksiyası kimi istifadə edilməsidir. Transpozisiya formasına görə fərqli, lakin müxtəlif dillərdə ortaq tarixi və linqvistik mənşəyə malik olan informasiya sistemlərinin istifadəsidir. Monarxların və din xadimlərinin adları, bir qayda olaraq, transpozisiya metodundan (ənənəvi versiyada) istifadə edilərək ötürülür: Clovis - rus. Хлодвик (Klovis deyil), az. Qlovis; Charlemagne – rus. Карл Великий, az. Böyük Karl (Şarlöman).

Birbaşa köçürmə adın dəyişməz formada ötürülməsidir. Bu üsul dillərdə yazının ümumi qrafik əsasını, məsələn, latın əlifbasını istifadə etdikdə tətbiq olunur. Qərbi Avropa dillərində bir dildən digər dilə keçən xüsusi adlar, bir qayda olaraq, orfoqrafiyanı dəyişmir ki, bu da oxuculara istənilən yazılı mənbələri asanlıqla idarə etməyə imkan verir. Birbaşa köçürmənin dezavantajı ondan ibarətdir ki, başqa dildə danışanlar çox vaxt xarici xüsusi adın necə tələffüz olunacağını orfoqrafiyadan müəyyən edə bilmirlər. Bir adı dəyişməz formada köçürməklə qəbul edən dildə danışanlar ada tez-tez öz ana dillərində oxu qaydalarına uyğun olan bir tələffüz tətbiq edirlər. Məsələn, fransızlar Motsartın (Mozart) adını fransız adı kimi tələffüz edirlər - [mozar] [5, -s.159-161].

Bəzi adların tərcüməsi zamanı digər üsullardan fərqli olaraq tərcümə üsulundan çox nadir hallarda istifadə olunur: təşkilat adları, coğrafi adların bəzi əhəmiyyətli elementləri (məs. *Bas-Rhin* - Aşağı Reyn, *la Chine* - Çin) və s. adətən tərcümə edilir. Şəxs adlarının da milli ekvivalentlərinə rast gəlmək olur: *Léon* – Lev, *Jean* – İohan, *Luis* – Lüdovik və s.

Lakin antroponim və toponimlərin tərcüməsinin və ya onların ekvivalentlərinin Azərbaycan dilində verilməsi sovet quruluşu dövründə kiril əlifbasından istifadə olunan zamanlara məxsus bir üsuldur ki, bu hal-hazırda da bəzən istifadə olunur. Müasir dövrdə Avropa standartlarının tələbinə uyğun olaraq latın əlifbası istifadə olunan dillərdə xüsusi adlar, əsasən, olduğu kimi də verilməlidir.

Transliterasiya ([lat. trans – *vasitəsilə* və littera – *hərflər*] - Bir əlifbanın hərflərinin başqa əlifbanın hərfləri ilə verilməsi) zamanı tərcümə edilən adlar faktiki tələffüzdən kənar qalaraq həmin dilin əlifbasına uyğun olaraq digər dilin əlifbası ilə verilir.[1, 251 s.]

Tərcümə zamanı transliterasiya üsulundan XVIII-XIX əsrlərdə istifadə olunmağa başlanmışdır. Həmin zamanlar Didro əvəzinə Diderot (*Diderot*), Beranje əvəzinə Beranjer (*Béranger*) və s. kimi yazırdılar.

Müasir dövrdə xüsusi adların tərcüməsi zamanı istifadə olunan üsullardan biri də praktik transkripsiya, yəni sözlərin digər dildə səsləndiyi kimi yazılmasıdır. Xüsusi adların bu cür

təqdim olunması təqribi xarakter daşıyır, çünki Azərbaycan və fransız dillərinin fonem sistemi heç də həmişə üst-üstə düşmür.

Xüsusi adların fransız dilindən Azərbaycan dilinə dəqiq verilməsi üçün ilk növbədə bu sözün fransız dilində düzgün oxunuşunu bilmək lazımdır. Fransız dilində xüsusi adların oxunuşunda çox tez-tez ümumi qaydadan kənarlaşmalara, qədim orfoqrafiya qalıqlarına rast gəlinir. Buna görə də bu və ya digər xüsusi adın dəqiq tələffüzünü yalnız məlumat mənbələrindən əldə etmək mümkün olur.

Bundan əlavə, fransız dilində səslənən adın Azərbaycan dilində hansı orfoqrafiya ilə daha dəqiq verilməsini, defislərin, apostrofların, baş hərflərin işlədilməsi, sözün ayrı və ya bitişik yazılması qaydalarını bilmək zərurəti meydana çıxır.

Xüsusi mənaya malik bəzi coğrafi adlar, adətən, tərcümə edilmir: *Mon Blan*, *For Maon*, *Por Lui*, *Por Növ* və s.

Coğrafi adların tərkibinə daxil olan sözlər və bağlayıcılar da tərcümə edilmir, onlar transkribasiya vasitəsilə keçirlər. Məs., *La Neuville-devant-Nancy* - Lanövil dövan Nansi; *Grezen-Bouère* - Qrez-an-Byer; *Dives-sur-Mer* - Div sür Mer və s.

Xüsusi adların tərcüməsi zamanı departamentlərin yerləşdiyi ərazini ifadə edən sözlər tərcümə edilir: *Haute-Marne* - Yuxarı Marna; *Bas-Rhin* - Aşağı Reyn; *Alpes Maritimes* - Sahilyanı Alp; *Pyrénées-Orientales* - Şərqi Pireney və s.

Departament adlarının tərkibinə daxil olan digər ünsürlər isə tərcümə edilmir: *Bouches-du-Rhône* - Buş dü Ron; *Côte-d'Or* - Kot Dor; *Nord* - Nor və s.

Bəzi fransız coğrafi adları Azərbaycan dilində səsləndikləri kimi də tələffüz edilir: *Nant*, *Tuluz*, *Havr* və s.

Fransız küçə, meydan və məşhur görməli yer adları bir qayda olaraq tərcümə edilir: *Les Champs Elysée* - Yelisey çölləri; *Boulevard Sébastopol* - Sevastopol bulvarı; *Place de Concorde* - Konkord meydanı; *Bois de Boulogne* - Bulon meşəsi və s. Lakin bəzən bu adların hədəf dilində səsləndirildikləri kimi adlandırıldıqlarını da eşitmək olur.

Əhəmiyyətli dərəcədə tanınmayan yer adları isə tərcümə edilmədən verilə bilər. Məs. *Rue du Bac* - Rü dü Bak və s.

Qəzet, jurnal və ictimai təşkilatların adları da tərcümə edilmir, onların qarşısında olan artıqlar düşür: *"L'Humanité"* - Ümanite; *"Le Point"* - Puan.

İdarə adları tərcümə edilir: *La Banque de Paris* - Paris bankı et *La Banque des Pays-Bas* - Niderland bankı.

Kütləvi qurumlar və siyasi partiyaların adları tərcümə edilir: *La Confédération Générale du Travail* - Ümumi Əmək konfederasiyası.

Abbreviasiyaların da tərcümə olunmuş formaları verilir: *ONU* - BMT; *USA* - ABŞ; *OTAN* - NATO və s. [4, -11 c.]

Fransa ərazisindən kənarda olan coğrafi adların fransız dilindən tərcüməsi zamanı bu adlar fransız dilində səsləndikləri kimi deyil, həmin ərazidə yaşayan xalqların dilində səsləndikləri kimi verilir: *Tisiyan*, *Venesiya*, *Plasensa* və s.

Fransızlar çox hallarda Almaniya ərazisində olan yer adlarını da öz dillərinə uyğun olaraq adlandırırlar. Bu yerlərin adlarını da Azərbaycan dilinin qanunlarına uyğun olaraq vermək lazımdır: *Bavière* - Bavariya, *Bade* - Baden, *Forêt Noire* - Şvartsvald, *Rhénanie* - Reyn vilayəti, *Trève* - Trir və s.

Belçika və İsveçrə ərazisində yerləşən coğrafi yerlərin adları səsləndirilərkən daha çox çətinliklər yaranır. Belçika ikidilli ölkədir: vallunlar fransız dilində, flamandlar holland dilində danışirlar. Buna görə də çoxlu Belçika coğrafi adları iki cür deyilir: fransız və holland variantı. Məs. *Liège* - Luik = Lyej; *Malines* - Mechelen = Malin; *Anvers* - Anrwerpen = Antverpen; *Gand* - Gent = Gent və s.

Cənubi Belçika (valun) adlarında müasir dövrdə, əsasən, fransız variantından istifadə edilir: *Lyej*, *Namyur* və s. Şimali Belçika (flamand) adlarının isə holland variantından istifadə edilir: *Antverpen*, *Gent* və s. Bütün ölkə ərazisini kəsib keçən iki çayın hər birinin iki adı vardır: *Esko* (Şelda) və *Myez* (Maas).

Çoxdilli İsveçrədə də analogi vəziyyət mövcuddur. Burada fransız adları yalnız ölkənin fransız dilli əhalisi yaşayan hissəsində istifadə edilir: Cenevrə bölgəsi, Vo və s.

#### **Antroponimlərin transformasiyası.**

İnsan adlarının başqa dillərə transformasiyası zamanı əsasən transkripsiya üsulundan istifadə edilir: *Robert* - Rober; *Gustave* - Qüstav və s.

Qadın adları Azərbaycan dilində verilirərkən çox tez-tez **-a** şəkilçisini qəbul edir: *Marguerite* - Marqarita; *Isabelle* - İzabella və s. İstisna təşkil edənlər: *Susanne*-Süzan, *Marianne* - Marian, *Madelaine*-Madlen, *Cécile*-Sesil, *Nicole*-Nikol, *Irène*-İren, *Lucie*-Lüsi və s.

Fransız krallarının və onların ləqəbləri bir qayda olaraq tərcümə edilir: *Charle Magne* - Böyük Karl və s.

Bununla belə, soyadların xarakterik xüsusiyyətlərini bilmək bir çox hallarda insanın mənşəyinin haradan gəldiyini müəyyənləşdirməyə kömək edir. *Le* ilə başlayan soyadlar - Normandiya və Şimali Fransada xüsusilə tipikdir. *Franch*-Comté və *Lorraine* soyadlarının bir çoxu - ot (*Amyot*, *Brunot*) şəkilçisi ilə bitir, *eau*, - uc, - ic şəkilçiləri isə Qərbi Fransa (*Poitou*) üçün xarakterikdir.

Bəzən soyadın mənşəyi onun yazılışını müəyyən etməyə kömək edir. Məsələn, orta Luara bölgəsi üçün *Renault*, Şimal üçün *Renaut*, Paris üçün *Renaud* yazılışı xarakterikdir. Bir çox fransızların xarici mənşəli soyadları var. Beləliklə, *Émile Zola* soyadı italyandır (italyanca *zolla* - torpaq parçası). Məşhur fransız yazıçısı *Julien Green* əslən Amerikalıdır. Fransada Elzas və Lotaringiyadan olan bir çox tipik alman soyadları var: *Becker* (çörəkçi), *Klein* (kiçik), *Neumann* (yeni gələn), həmçinin *Flamand* soyadları - *Depriester* (kahin). Soyadla, bir qayda olaraq, seçilmir. Ancaq uşaq üçün şəxsi ad seçmək fərdiliyin ifadəsi üçün geniş imkanlar təmin edir. Fransada həmişə fərdi adlar üçün özünəməxsus bir moda növü olub. Orta əsrlərdə valideynlər uşaqlarına apostolların (həvarilərin) - (*Jean*, *Luc*, *Mathieu*, *Pierre*, *André*, *Thomas*, *Jacques*) və bəzi ən hörmətli müqəddəslərin (məsələn, Şimalda - *Martin*, cənubda - *Pontien*) adlarını verməyə çalışırdılar. [2, - 4s.] [12].

Qeydlər: 1. Fransız dilində olmayan nəşrlərin adları çap edildikləri dildə səsləndirildiyi kimi verilir (artıqlı buraxılır): “*Times*” – “*Tayms*”; “*Der Spiegel*” – “*Şpiqel*” və s. 2. Bəzi hallarda isə ənənəvi olaraq adlandırma fransız dilinin təsiri altında baş verir: *Magellen*, *Don Kixot*, *Don Juan* və s.

**Nəticə:** Təhlillər göstərdiyi kimi, dil və mədəniyyət, xalqın özünəməxsus psixologiyası, təhsil səviyyəsi, siyasət, iqtisadiyyat, hüquq və digər qeyri-dil faktorları arasında sosiomədəni və sosiolingvistik məkanlarda meydana çıxan adların yaranmasına təsir edən sıx və qırılmaz əlaqə mövcuddur. Antroponimik tədqiqatlar insanın adının dəyişdirilməsinin səbəblərini, onun şəxsiyyətini, xalqın onomastik mədəniyyətinin tərifini müəyyənləşdirməyə kömək edir, insanın cəmiyyətdə funksiyasının və öz adının seçilməsinin psixolingvistik aspektlərini ortaya qoyur.

Bütün yuxarıda sadalananlara istinad edərək qeyd etmək lazımdır ki, xüsusi adlar tərcümə sahəsində xüsusi rola malikdirlər, yaşadığımız polilingvizm dövründə onların tərcüməsi, yəni bir dildən digər dilə keçirilməsi zamanı xüsusi qaydalara çox diqqətlə riayət etmək lazımdır.

#### **Ədəbiyyat siyahısı**

1. Bayramov Q. Tərcümə sənəti / Q. Bayram. Bakı, – 2008. – 251 s.
2. Бекмухамбетова С.Б. Особенности передачи имен собственных при переводе французского языка. «Вестник ЗКУ» Западно-Казахстанского университета им. М. Утемисова, – Уральск, – 2019. – 4 с.
3. Кирьянова М.Л. Особенности перевода французских имен собственных. Актуальные проблемы и современные технологии преподавания иностранных языков в неспециальных вузах // Материалы 10-ой всероссийской с международным участием научно-практической конференции неязыковых вузов. – Воронеж, 17–18 марта 2017 года. – с. 41-46.
4. Тимошкина Анна Алексеевна. Перевод французских имен собственных и географических названий, Москва. – 2011, – 11 с.

5. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) / А.В. Федоров : Для институтов и факультетов иностр. языков. Учеб. пособие. – 5-е изд. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; – Москва: ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», – 2002. – 416 с.
6. Kleiber, G. Problèmes de référence : descriptions définies et noms propres / G. Kleiber. – Paris : Klincksieck, – 1981. – 538 p.
7. Jonasson K. Le Nom propre. Constructions et interprétations / K. Jonasson. – Paris : Duculot, – 1994. – 255 p.
8. Leroy, S. Présentation. Noms propres : la modification / S. Leroy. – Paris : Langue française, – 2005, – n°146. – p. 3-8.
9. <http://www.rolemancer.ru/sections.viewarticle&artid=2211>
10. <http://www.lingvoinfo.com/link=76>
11. [http://www.persee.fr/doc/lfr\\_0023-8368\\_2005\\_num\\_146\\_2\\_6613](http://www.persee.fr/doc/lfr_0023-8368_2005_num_146_2_6613)
12. <http://www.rusnauka.cz/pdf/286907.pdf>

*доц. В.М.Сейид*

***Общие проблемы трансформации ономастических единиц***

***Резюме***

Данная статья посвящена именам собственным и способам их перевода с французского языка на азербайджанский. В статье описываются особенности трансформации наименований имён собственных, проблемы, возникающие при переводе этих названий путём транскрипции, транслитерации и транспозиции.

Рассматриваются также отличительные черты имён собственных и способы точной передачи французского произношения имён собственных в азербайджанском и других языках.

***Ключевые слова:*** трансформация, транслитерация, транскрипция, собственные имена, перевод.

*Ph.D.V.M. Seyid*

***General problems of transformation of the onomastic units***

***Summary***

This article is about the transformation of proper names from the French language.

The article also deals with the problems which emerge the transformation of these names by means of transcription, transliteration and transposition. The article speaks at the same time about the distinctive features of proper names, and about their French pronunciation in Azerbaijani and other languages.

***Key words:*** Transformation, transliteration, transcription, proper names, translation.

***Çapa tövsiyə edən:***

***Azərbaycan Dillər Universiteti***

***Rəyçilər:***

***fil.e.d.,dos.A.Məmmədbəyli  
dosent L.Hüseynova***